

**Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci,
predsjednik Evropskog defendologija centra, Banja Luka**

POLITIKA U BOSNI I HERCEGOVINI JE BORBA OKO RASPODJELE I KONTROLE DRUŠTVENE MOĆI-POLITIKA JE DRAMA

Političke (nacionalne) i kulturne (vjerske) podjele su prepoznatljiva obilježja u Bosni i Hercegovini što predstavlja ozbiljan problem za stvaranje građanskog (civilnog) društva za duži vremenski period. Naša istorija bila je nažalost izraženo vojna i diplomatska, a manje ekonomska i kulturna. Ovdje se bez prijatelja mora, ali bez neprijatelja ne može, jer se unutrašnji ili spoljašnji neprijatelj koristi kao integrativni princip. Nacionalni heroji i nacionalni identitet u Bosni i Hercegovini uvijek su u prvom planu, dok se demokratski kompromisi zanemaruju, što nije posljedica samo unutrašnjih podjela, nego i politike velikih sila (otomanske, venecijanske, habsburške) koje su se držale principa *divide et impera* (podijeli pa vladaj). Osnovna obilježja političke kulture u Bosni i Hercegovini su provincijalizam, patrijarhalni mentalitet i nepovjerenja prema drugom i drukčijem. Nizak obrazovni nivo stanovništva u Bosni i Hercegovini je stalan pratilac, bez obzira na političke promjene. Visoko obrazovanje je na niskom nivou i treba ga osloboditi politizacije, obezbjediti akademsku autonomiju na principima Magna carte Universitatum, treba mu vratiti obraz i dostojanstvo, a suzbiti političko tračarenje od strane univerzitetskih profesora. Nema napretka u BiH bez permanentne političke socijalizacije kao procesa oblikovanja i prenošenja političke kulture (simbola, vrijednosti, normi, pravila, iskustava, znanja, vještina – politička memorija) na nove generacije. To mora da počne u ranoj životnoj dobi, ako društvo pa i Bosna i Hercegovina koja je duboko podijeljena hoće da kasnije bude otvorena, demokratska i stabilna država po civilizacijskim evropskim standardima. Politička socijalizacija treba da bude u funkciji održanja, jačanja i stabilnosti političkog sistema dejtonske BiH – postizanja konsenzusa o ključnim pitanjima (pokoravanje legalno izabranim organima vlasti). U Bosni i Hercegovini je niz generacija odrastalo i dozrelo u autoritarnoj političkoj kulturi, pa je zato teško očekivati da se one preorijentišu na demokratski način mišljenja, vjerovanja i ponašanja, jer je riječ o posve drukčijoj ljestvici vrijednosti i normi. Primarni (porodica) i sekundarni (škola, grupa vršnjaka, političke partije, mas-medija itd.) činoci političke socijalizacije moraće da aktivno rade kako bi se izvršio ovaj prelaz sa tribalnog na demokratski tip društva u Bosni i Hercegovini – od partikularnih prema univerzalnim normama. Po onome šta i kako rade (na primjer mas-mediji) ne bi se moglo zaključiti da su na putu ostvarivanja ovih zadataka. Vladajuće tri klike u Bosni i Hercegovini (tzv. elite) stvaraju javno mnijenje kakvo im treba: imati povlašten položaj (monopol) u medijima, znači isto što i imati uza se političku javnost! Javno mnijenje se više ne sluša, ono se stvara: medijska slika stvarnosti zamjenjuje samu stvarnost! Onaj ko ima moć i

vlast, ko ima pristup informacijama i ko poznaje tehnike ubjeđivanja, taj može da ubijedi bilo koga, da misli, vjeruje i čini bilo šta. Ako je nekada politika bila definisana kao mudrost upravljanja ljudima i stvarima u svrhu ostvarivanja najviših vrijednosti (istine, pravde, slobode, svetosti života, itd.), onda se ona danas definiše kao ogoljela i krvoločna borba društvenih grupa i pojedinaca za osvajanje, očuvanje i povećanje moći, vlasti i koristi koje idu uz to. **Suština politike u Bosni i Hercegovini je borba oko raspodjele i kontrole društvene moći – politika je drama.** Filozof volje za moć je rekao: došlo je vrijeme da se ponovo promisli šta je politika, jer ovakva kakva je sada i ovdje, ona je mjesto gde su sve duševne bolesti zakazale sastanak. Sa dovoljno razloga može se reći da su na ovim prostorima Bosne i Hercegovine još uvijek veoma moćne mitske i paganske predstave i vjerovanja, koja po pravilu oživljavaju u trenucima političkih i društvenih kriza. Kad god se ponove krizne situacije uvijek se obnove ovi mitski i paganski obrasci. U kriznim situacijama ne traži se učitelj nego spasitelj: harizmatički vođa uvijek ima šansu kada nije moguće riješiti krizu na racionalan način, što je slučaj i u Bosni i Hercegovini. Države koje se temelje na nacionalnoj kulturi (kao što je to slučaj u Bosni i Hercegovini) teško mogu da se uklope u novi svjetski poredak u kome važe univerzalne vrijednosti, norme i pravila ponašanja. Za ove prostore, prostor Bosne i Hercegovine, može se slobodno reći da ljude dijeli ono što im je zajedničko: zajedničko porijeklo, zajednički običaji, zajedničke ustanove, zajednički jezik itd. Ovdje imamo bogato iskustvo sa nelogičnom činjenicom da tri naroda (Srbi, Hrvati, Bošnjaci – muslimani) dijeli isti jezik, jer je preko 90% riječi isto, a nekoliko procenata različito. Netrpeljivost i mržnju ne izazivaju velike razlike, nego baš one male, pa su u pravu psiholozi kada govore o „narcizmu malih naroda“ - svako pleme hoće da bude nacija. Uprkos svim socijalnim razlikama među pojedincima iste nacije, nacija se doživljava kao bratska zajednica: u nacionalnoj svijesti sve nejednakosti su izbrisane u ime jedinstva nacije! To se postiže vještom manipulacijom političkim simbolima (zastava, grb, himna, mitski junaci itd.) jer mit nudi lični identitet i kolektivnu identifikaciju sa zajednicom (nacionalnom, vjerskom i sl.): on odgovara na pitanje ko sam ja i gdje je moje mjesto u strukturi društva. **Zajednica koja je utemeljena na nacionalnom mitu protivi se promjeni: identitet i promjena ne idu zajedno.** Ovi zatvoreni obrasci (*closed patterns*) arhajskog duha svakako su smetnja širim integrativnim procesima i toleranciji među tri naroda i njihovih kultura u Bosni i Hercegovini: **umjesto demokratskih pregovora i zajedničkog života svaki narod ističe svoje slobodarske tradicije i nacionalne heroje.** – Strah od živih reguliše pravo, strah od mrtvih reguliše mit – mrtvi kao moralni policajci društva. U Bosni i Hercegovini demokratija se uči, jer narod nema iskustva sa demokratskim oblicima mišljenja, vjerovanja i odlučivanja: **ovdje je na djelu prelaz od vladavine jedne volje (samovolje vođe) na vladavinu zakona.** Drugim riječima, vladavinu straha postepeno zamjenjuje vladavina prava. A to je veoma težak i dug proces, jer rodovsko-plemenska svijest i način života na ovim prostorima teško se mogu uzdići na ravan univerzalnih vrijednosti, normi i pravila ponašanja. Ako hrišćanstvo i islam kao univerzalne religije nisu uspjele da za toliko vijekova iskorijene ovaj paganski način mišljenja i delanja, onda se ni mi danas ne možemo nadati da ćemo u bliskoj budućnosti imati više uspjeha. Pred nama je u Bosni i Hercegovini veoma važan i težak zadatak. Mi se moramo učiti dijalogu i toleranciji, jer

sve naše nevolje proističu iz činjenice što mi ne umijemo da komuniciramo jedni sa drugima. Samo vaspitanjem i obrazovanjem za dijalog i toleranciju može se steći svijest da su drugi čovjek i naša kultura naša dopuna a ne naš pakao. Ko nije trpeljiv, ne može biti savremen čovjek: još nije dorastao do čovjekove visine! Da bi to postigao, on mora da osluškuje različite glasove vremena i različite načine govora, jer samo tako ima mogućnosti da upoređuje, bira i stvara. **Jedan uistinu dijaloški način mišljenja i življenja imao bi za posljedicu da među misliocima ne bi bilo dogmatika, među vjernicima ne bi bilo fanatika, a među političarima ne bi bilo tirana.** Želje, potrebe i interesi društva uvijek su širi i dublji od moći države da ih zadovolji kroz svoje ustanove. Zbog toga ne bi trebalo da čudi što se dobar dio društvenog života odvija izvan sistema državnih ustanova, npr.kroz nevladine organizacije. Nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini trebalo bi da se angažuju na zaštiti društva od države, to jest da stalno dokazuju da se politički život odvija u međusobnim odnosima ljudi a ne samo u odnosima ustanova – valja štititi ovaj slobodni prostor života od državne kontrole i prinude.

